

dopušča odst. drugi čl. 55 zak. o tisku eno samo (scilicet prvo) tožbo, ki jo pa lahko vloži ena ali več oseb. Le-tu nastopa tožilec kot predstavnik kolektiva (vrste fizičnih ali pravnih oseb), ki je bil oklevetan. Za ta primer pa je v navedenem odstavku izrečno predvideno, da se klevetnik ne kaznuje, „ako dokaže, da je glede katere koli osebe res ono, kar je v besedilu povedanega.“ To pa seveda za primere iz prvega odst. čl. 55 zak. o tisku ne velja, ker ni pozitivno predpisano.

Zaključno smemo torej trditi, da je vrhovno sodišče v odločbi z dne 8. aprila 1941 opr. št. Kre 119/41-2 pogrješno zavrnilo obtožbo zasebnih tožilcev v smislu § 276 kp. — prvostopno sodišče pa je storilo prav, ko je priznalo tožbeno pravico onim zasebnim tožilcem, ki so le-to izvajali pozneje.

Pridržek javnega reda v medpokrajinskem zasebnem pravu.

Dr. Francišek Mihelčič.

(Konec.)

B. Različni zasebnopravni redi morejo nastati v enotni državi tudi na ta način, da obstoji poleg osrednje (državne) zakonodaje tudi p o k r a j i n s k a, ki ni samostojna, temveč so ji postavljene z ustavo in z državnimi zakoni bolj ali manj ozke meje. Pokrajinski zasebnopravni redi se razvijajo v območju iste države skladno državnim ustavi. Državni pravni red je kljub različnim zasebnopravnim zakonodajam enoten in združuje vse pokrajinske. Pokrajinski pravni red vsebuje v taki državi dve sestavini: osnovo tvori državna ustava z državnimi zakoni, na teh pa temelje pokrajinske zasebnopravne norme. Zato izhajajo pokrajinski pravni in tudi javni red predvsem iz državnih, ev. tudi iz pokrajinskih norm. Obseg pokrajinske zakonodaje zavisi od predpisov osrednje ustave in državnih zakonov, od koder črpajo pokrajinske norme svojo pravno moč. Čim izčrpnjeje je državni pravopolitični nazor izražen v ustavi in v državnih zakonih, tem manj so možne načelne razlike med pokrajinskimi zakonodajami. Kjer je država pravno-nazorsko, n. pr. politično, gospodarsko in socialno opredeljena v določeno smer, so načelne razlike med pokrajinskimi zakonodajami manj verjetne, dočim so v neoprede-

ljeni državi možne znatne razlike celo glede osnovnih načel, ker dovoljuje tak državni ustroj pokrajinskim zakonodajam večjo prostost tudi v stvareh, ki zadevajo osnovna pravno-politična načela.

Ali je dovoljeno iz ozirov javnega reda v pokrajini izključiti uporabo pravne norme druge pokrajine, more seveda izrečno urediti državna zakonodaja. Težkoče nastanejo, kadar take norme ni: ali je treba iz tega sklepati, da je naloženo pokrajinskim pravnim redom neomejeno medsebojno upoštevanje ali pa izhaja iz tega ravno nasprotno, namreč možnost odklanjati uporabo drugega pokrajinskega prava kot nezdružljivega z domačim pokrajinskim pravnim redom. Odgovor zavisi od državnopolitičnega ustroja takih držav: možnost za raznolikost zasebnega prava ustvarjajo ustava in državni zakoni, ki so temelj tudi za vse pokrajinske zasebnopravne rede. Ker nastajajo pokrajinski pravni redi v enotnem državnem redu, je umestna predpostavka, da so vsi ti pravni redi med seboj združljivi, saj se more iz enotnega temelja, iz katerega izhajajo, sklepati, da država že v naprej pristane na vse norme, pokrajinskih zakonov, ki so izdani v okviru določb ustave, nje temeljnih načel in v okviru državnih zakonov. Če obstoje med pokrajinskimi zakoni razlike, je ta različnost naravna in torej ne more nasprotovati javnemu redu. Zato se more brez škode zanj uveljaviti na vsem državnem ozemlju. S tega vidika torej pridržek javnega reda v medpokrajinskih razmerjih ni utemeljen. Vendar se morejo posamezne pokrajinske zakonodaje tudi načelno razlikovati. Možnost razlik je tem večja, čim bolj neopredeljeni so ustava in državni zakoni in čim bolj samostojne so pokrajine. Tako se pokaže, da je rešitev vprašanja *ordre publica* odvisna od stopnje intenzivnosti vpliva (hierarhičnega in vsebinskega) osrednje zakonodaje nasproti pokrajinskim. Tudi pri tem je treba upoštevati dejstvo državne enote in enakopravnosti vseh pokrajinskih pravnih redov, obenem pa tudi moč pokrajinske pravne tvorbe glede na enotno državno tvorbo prava. Izključena je uporaba pridržka javnega reda, kadar gre za državne zakone, ne samo zato, ker je državna zakonodaja nadrejena pokrajinski, temveč tudi zaradi tega, ker je državni zakon hkrati zakon v pokrajini in torej osnova za sam pokrajinski javni red.

V državah, kjer je dosledno izvedeno načelo enotnega osrednjega zakonodavstva, more zakonodavec spričo razlik

med pokrajinami izdajati tudi zakone s pokrajinskim obsegom veljavnosti. Tak zakon je neposreden izraz volje vrhovne državne oblasti in zato v nobenem primeru ne more nasprotovati javnemu redu v kateri koli drugi pokrajini iste države.

C. Raznopravnost nastane tudi na ta način, da se združijo v državo pokrajine, ki so doslej pripadale različnim državam. Dasi stremijo take države po tem, da čimprej uveljavijo enotne ustavne in druge javnopravne predpise, ohranijo vsaj za prehodno dobo doslej veljavne zasebnopravne ureditve. Z združitvijo pokrajin v novo državo postanejo zasebnopravni redi različnih držav pokrajinski pravni redi iste države. V enem izmed tipov takih držav izhajajo od združitve naprej vsi novi zakoni iz osrednje zakonodaje ter se na ta način polagoma ukinjajo posebne pokrajinske ureditve. Dokler se to ne izvrši, imamo v pokrajinah dve plasti zasebnega prava: pokrajinsko zasebno pravo, ki je nastalo v različnih državah, in za vso državo enotno zasebno pravo. Kolikor gre za enotno pravo, je seveda nasproti njemu s stališča pokrajinskega zasebnega prava uporaba pridržka javnega reda izključena. Drugače pa je v medsebojnem razmerju pokrajinskih zasebnopravnih redov, ki izvirajo iz različnih zakonodaj prejšnjih samostojnih držav. V tem primeru imamo opraviti z dvema nasprotujočima si nazoroma. Prvi podčrtava, da je nova državna oblast usvojila vse doslej veljavne pravne rede in zato uporaba pridržka javnega reda v mpp ni utemeljena. Drugi pa upošteva, da so zakoni nastali v različnih državah in je bila pred združitvijo pokrajin dopustna med njimi uporaba pridržka; zato zagovarja umestnost pridržka javnega reda v razmerju med pokrajinami tudi po združitvi.

Smernice za odločitev, katero od obeh stališč je pravilno, je treba posneti iz konkretnega državnega ustroja. Načelo državne enotnosti zahteva čim doslednejše upoštevanje pokrajinskih zakonov v vsej državi; zato mora država s tako strukturo zasebnopravnih ureditev biti tolerantnejša tudi glede razmerij med pokrajinskimi pravnimi redi. Vendar pri tem ni mogoče prezreti, da so nastali pokrajinski pravni redi izven državne skupnosti in so spričo tega vendar možne med njimi tolikšne razlike, zaradi katerih bi dosledna izključitev uporabe pridržka javnega reda mogla dovesti do neprijetnih posledic. Zato je treba v medpokrajinskih odnosih pridržek javnega reda, če že ne popolnoma izključiti, vsaj omejiti njegovo uporabo na iz-

jemne primere, utemeljene predvsem s stališča enotnega državnega javnega reda. Iz enotne državne zakonodaje je treba namreč ugotoviti, ali ima posebna pokrajinska ureditev še značaj javnega reda ali ga je pa zaradi drugačnega načelnega stališča državne zakonodaje izgubila. Tako ni mogoče smatrati določbo pokrajinskega prava o prepovedi ugotavljanja nezakonskega očetovstva za javni red, če zagotavlja državna zakonodaja dosledno nezakonskim otrokom (n. pr. v socialnem zavarovanju) vso zaščito (gl. op. 23).

Posebnost velja v takih raznopravnih državah, kjer priznavajo enotni procesualni predpisi izvršljivost sodb, izdanih v posameznih pokrajinah, na vsem državnem ozemlju. Spričo take ureditve je nasproti sodbam izključena uporaba pridržka javnega reda, kolikor ne bi bila v zakonu izrečno priznana. Napačno pa bi bilo iz priznavanja izvršljivosti pokrajinskih sodb na vsem državnem ozemlju sklepati, da je uporaba pridržka javnega reda pred sodbo načelno izključena.³³

³³ Pri nas je bil do uveljavljenja zakona o ureditvi rednih sodišč v teoriji in praksi spor, ali je treba priznavati na vsem državnem ozemlju sodne odločbe, ki jih izrečejo sodišča enega pravnega področja (prim. Lapajne, Vprašanje medpokrajinske izvršbe, Sl. P. 1924, 74; Pahorukov, O izvršivanju odluka sudskih, Arhiv 1924, knj. 24, 582; Pahorukov, Odluka Velikog suda u Podgorici o izvršivanju odluka sudskih, Arhiv, 1924, knj. 24, 584; Pahorukov, Dve odluke o izvršivanju odluka sudskih, Arhiv, 1924, knj. 24, 452; Vučkotić, Dvije reči „o izvršivanju presuda sudskih“ kao odgovor g. Nikolaju Pahorukovu, Arhiv, 1925, knj. 26, 229; Pahorukov, Privedba povodom ovog odgovora, Arhiv, 1925, knj. 26, 232; Tasić, O izvršivanju presuda sudskih, Arhiv, 1925, knj. 26, 390 in v teh spisih navedene odločbe. Zlasti gl. Eberl-Sajovic, Die Exekutionsordnung in ihrer Anwendung im Königreiche der Serben, Kroaten und Slowenen (Neumann, Kommentar zur Exekutionsordnung, 1929, II, 1510) in tam navedeno slovostvo in odločbe). Zakon o ureditvi rednih sodišč je spor rešil v § 105 odst. 5 tako, da odreja na vsem državnem ozemlju brezpogojno izvrševanje pravnomočnih sodnih odločb, ki jih izrečejo sodišča enega pravnega področja. Sodišča torej nimajo pravice preso-jati, ali odločbe sodišč z drugih pravnih področij ustrezajo javnemu redu kraja, kjer se zahteva izvršba. Iz tega nekateri sklepajo, da v našem pravu uporaba pridržka javnega reda ni dopustna, češ da bi bilo nelogično priznavati sodniku pravico, sklicevati se v razsodnem postopku na javni red in zato odklanjati uporabo materialnega prava drugega dela države, zanikati pa mu to pravico, kadar gre za priznanje in izvršbo sodnih odločb (Eisner, Sukob, 47). Gre za dvojce različnih primerov: zaradi pridržka javnega reda odklanjamo uporabo materialnega prava v konkretnem primeru, pri izvršbi sodnih odločb pa se o materialnem pravu sploh ne izjavimo, temveč samo o priznanju sodne odločbe. Odklanjanje izvršbe v isti državi, na podlagi izvršilnega naslova iste države bi pa ovirala redno delovanje njenega sodstva (Lapajne, Kolizijske norme, 207).

D. Različna zasebnopravna ureditev države more izvirati tudi iz aneksije. Aneksija v najširšem pomenu besede je meddržavno opravilo, s katerim si država priključi ozemlje, ki je dotlej pripadalo drugi državi, ali ki ga smatra kot *res nullius*.³⁴ Z aneksijo izgubijo veljavo ustavnopravne norme, ki temeljijo na pripadnosti sedaj priključenega ozemlja prejšnji državi. Vse druge ureditve, predvsem zasebno pravo, pa navadno ohranijo svojo veljavo ter se spremene bodisi po izrečnem razveljavljenju s strani države, ki pokrajino anektira, bodisi s tem, da se uveljavi nova ureditev, ki nadomesti dosedanjo.

Na tem mestu nas zanima samo vpliv aneksije na mpp. Nekateri pisci so mnenja, da se z aneksijo avtomatično razširi veljavnost mzp anektirajoče države kot dela njenega javnega prava na pokrajino;³⁵ s tem da se odstrani mnoštvo mzp redov ter ustvari obenem osnova za enotno mpp. Nasprotno mnenje pa izhaja iz nazora, da mzp ni javno pravo, temveč zasebno. Zato mora država v priključenih pokrajini dotlej veljavne norme mzp izrečno razveljaviti, ker se sicer smatra, da jih molče priznava kot obvezne. Dejanski so se države ravnale po poslednjem nazoru: v prehodni dobi so ohranile v veljavi dotlej veljavno zasebno in mzp, pozneje pa so uveljavile najprej svoje norme mzp in šele nato unificirale tudi materialno pravo.³⁶

Tako ostanejo vsaj za prehodno dobo po soglasnem mnenju piscev in prakse v veljavi formalni (kolizijski) in

Pravilno je mnenje, da je dopustna v medpokrajinski izvršbi uporaba pridržka javnega reda samo, kadar priznava zakon izrečno izvršilnemu sodišču pravico odkloniti izvršbo, kadar bi nje izpolnitev nasprotovala javnemu redu (gl. op. 39).

³⁴ Udina, *Le recenti annessioni territoriali al Regno d'Italia*, *Rivista di diritto internazionale*, 1930, 301; Tosato, *Problemi di diritto costituzionale e amministrativi relativi ai territori annessi*, *Comunicazioni e studi*, I. 1942/94.

³⁵ Niboyet, *Conflicts*, 11, 22 sl.

³⁶ Dotedanja zakonodaja je bila v provincah, pridruženih Italiji po prvi svetovni vojni, ohranjena v veljavi z zakonom z dne 26. 10. 1920 št. 1522 in 19. 12. 1920 št. 1778. Mzp codice civila je bilo razširjeno z zakonom z dne 22. 4. 1925 (o tem Perassi, *Su l'estensione del diritto internazionale privato alle Nuove Provincie*, *Rivista di diritto internazionale*, 1926, 516). Zakon z dne 4. 11. 1928, št. 2325 je ukiniteljsko razveljavil o. d. z. in razširil codice civile tudi na priključene pokrajine. — Po priključitvi Alzacije in Lorene Franciji je zakon z dne 17. 10. 1919 ohranil začasno v veljavi nemške zakone; mednarodno zasebno pravo francoskega Code civila je bilo v teh dveh pokrajinah uvedeno z zakonom z dne 21. 6. 1921, celotno francosko materialno pravo pa dne 1. 1. 1925.

materialni predpisi zasebnega prava priključene pokrajine. Smatra se, da se s tem te ureditve anektirane pokrajine vključijo v pravni red anektirajoče države in „nacionalizirajo“.³⁷ To stališče poudarja znana francoska odločba z dne 24. 2. 1921, da pokrajinski zakoni Alzacije ne morejo nasprotovati francoskemu javnemu redu, ker zaukazuje francoski zakon sam uporabo teh zakonov.³⁸ Vendar odredbe o ohranitvi v veljavi dosedanje zasebnopravne zakonodaje ne moremo smatrati za oceno skladnosti pravnega reda priključene pokrajine v razmerju s pravnim redom države. Država sicer ohrani v veljavi tamkajšnjo zakonodajo, toda pravni red priključene pokrajine ostane kljub taki „usvojitvi“ po svojem izvoru tuja zakonodaja. Pravno-politični nazori države, iz katerih izhaja pravo priključene pokrajine, morejo biti docela drugačni kakor zakonodaja v ostali državi. Kolikor so bili pravni red in osnovna državnopolitična načela države, katere sestavni del je bila pokrajina pred aneksijo, nasprotni javnemu redu države, ki je pokrajino anektirala, v toliko more ostati pravo priključene pokrajine nasprotno javnemu redu tudi po aneksiji. Zato ni izključeno, da ustvarja tak položaj podlago za pridržek javnega reda, vsaj glede uporabe prava priključene pokrajine izven nje lastnega območja.³⁹

* * *

³⁷ Niboyet, Conflits, 115.

³⁸ Sodišče je mnenja, da pokrajinski zakon Alzacije „ne peut pas être considérée comme contraire à l'ordre public français, puisqu'une loi française a ordonnée l'application de cette législation aux Alsaciens redeviens Français. Attendu que la législation allemande étant restée applicable aux Alsaciens en vertu d'une lois française doit être tenue pour une véritable loi française dans la sphère d'application qui lui a ainsi été donnée“ (Niboyet, Conflits, 116). Isto načelo izraža odločba seinskega tribunala z dne 1. 5. 1922, Clunet, 1922, 702.

³⁹ Značilna je bila po prvi svetovni vojni italijanska ureditev o izvršljivosti sodb. Zakon z dne 21. 12. 1922, št. 1705 namreč določa, da so sodbe, izrečene v starih pokrajinah, izvršljive tudi v priključenih pokrajinah: obratno so sodbe sodišč novih pokrajin izvršljive tudi v starih. Niti prve niti druge pa niso izvršljive, če njih izvršba ni združljiva z načeli javnega reda kraja, kjer bi se morala opraviti izvršba (§ 1). — Tudi v tej vojni je Italija uredila vprašanje izvršljivosti sodb glede onih pokrajin, ki jih je anektirala z državnim zakonom z dne 18. 5. 1941, št. 452. Po zakonu z dne 8. 6. 1942, št. 822 so v teh pokrajinah izvršljive vse sodbe, ki jih izrečejo sodišča starih pokrajin, in se ne smejo smatrati kot tuje sodbe. Nasprotno pa so sodbe anektiranih pokrajin izvršljive v starih pokrajinah, če imajo poleg vsega drugega, kar se zahteva po zakonu priključene pokrajine, še klavzulo izvršljivosti po § 475 zadnji odst. ital. cpp; te klavzule pa sodišče kraja, kjer se zahteva izvršba, ne sme dati, če bi bila izvršba „nezdružljiva z načeli javnega reda v kraljestvu“ (§ 1).

Gornja izvajanja, ki so se morala omejiti samo na obči oris problema, so dokazala, da vprašanja pridržka javnega reda v mpp ni moči rešiti na splošno: niti tako, da se za področje mpp kratkomalo odkloni, niti tako, da se na splošno prizna, dasi z različnimi otenki. Težišče problema leži predvsem v pravotvojni strukturi države. Iz nje je treba za vsak tip raznopravne države posebej ugotoviti, ali in v koliko je pridržek javnega reda upravičen, in sicer po razmerju med osrednjo ustavo-in zakonodajno ter pokrajinsko normodajno oblastjo.

Prepovedi odsvojitve in obremenitve v izvršbi in stečaju.

Dr. Rudolf Sajovic.

(Nadaljevanje.)

III. Začasne odredbe.

Posebne odsvojitvene in obremenitvene prepovedi ustanovljajo vsebino začasnih odredb.

1. Dokaj učinkovita je zaščita, ki jo nudi prepoved odsvojitve ali obremenitve premičnih telesnih stvari (št. 2 § 331). Po tej prepovedi je neveljavna vsaka odsvojitve ali obremenitev, ki bi jo podvzel dolžnik (nasprotnik stranke v nevarnosti), če pridobitelja ne štitijo dobra vera in eden ostalih pogojev, navedenih v §§ 367, 456 odz., čl. 306 ali 307 trg. z. Prepoved učinkuje torej v pogledu prostovoljnih razpolaganj absolutno, ničnost razpolaganja moreta uveljavljati tako odsvojitelj ali obremenitelj stvari sam kakor tudi predlagatelj začasne odredbe.⁷

Vendar ta zaščita ni splošna, kajti izvršba s strani drugih oseb na stvari, katerih odsvojitve ali obremenitve je bila prepovedana, je mogoča, prepoved izvršbe ne izključuje. Drug upnik, ki prehitel izvršbo predlagateljevo začasne odredbe, obrezuspeši na ta način predlagateljevo izvršbo in poplačilo iz dotičnih premičnin. V tem smislu pravimo, čeprav dokaj netočno, da je zaščita, ki jo nudijo začasne odredbe v razmerju proti drugim osebam, zgolj dejanska, in ne stvarnopravna, ker ne preskrbi nobene

⁷ Matijević-Culinović op. c. V, 2335. — Zuglia, Varnični postopci, 190. — Neumann-Lichtblau op. c. 1174. — Rintelen, Die einstweilige Verfügung, 274, 248.